

VILÁGOS SÁG

I. ÉVFOLYAM

AZ ERDÉLYI MAGYAR DOLGOZÓK LAPJA

16. SZÁM

A magyar egyetem dolga

A Nagyszebenben megjelenő Románia Nouă egyik legújabb számában Victor ancu tollából feltűnést keltő cikk jelent meg a felszabadított Erdély új berendezkedésével kapcsolatban, s ebben a cikkben újra sűrűn szerepel az elmúlt idők megbélyegző és lekicsinyítő jelzője: „minoritar”. A cikk írója az erdélyi magyar egyetem kérdésére is kitér és körmönfont érveléssel azt akarja bebizonyítani, hogy a demokrácia nem tűrhet meg olyan kedvezményt és előjogot, mint amilyen egy számbeli kisebbség számára felállítandó külön egyetem. Nem akarjuk most ezeken a hasábkon kioktatni Victor Iancu urat a demokrácia elemi követelményeiről, mert úgy érezzük, hogy ezt a kioktatást Nagyszebenben is megkaphatja a harcban román demokratáktól, akik a szovjet-román fegyverszüneti feltételek szigorú betartását követelve egy valóban új, minden eresztékében az itt lakó népek érdekei szerint felépülő Romániáért küzdenek. A nagyszebeni cikkről csak azért emlékezünk meg, hogy az illetékes magyar tényezőket figyelmeztessük a veszélyre.

A kolozsvári magyar egyetem megmaradásáért már eddig is egyöntetűen állott ki Erdély fővárosának munkássága, nemzeti különbség nélkül. Kétségtelen, hogy a magyar egyetem dolgának ebben a városban a munkásságon túlmenően öntudatos barátai vannak a helybeli románság és zsidóság köreiből is. Éppen ezért adtunk szót a minap lapunk hasábjain Miskolczi Dezső egyetemi rektorának, hogy ismertesse Erdély magyar egyetemének hagyományait és hitet tegyen a magyar egyetem megtartásának egyetemes emberi követelménye mellett. Kolozsvár meg akarja védeni a magyar egyetemet minden támadással szemben, de itt kell leszögeznünk, hogy ez a védelem csak akkor lehet eszközileg megalapozott és tüdőn-vizen át sikeres, ha a magyar egyetem léte-érthetetlenül felszabadítja magát a hatások és befolyások alól, amelyek itt is, ott is léteztek volt saját humánus hagyományait.

Beszélnünk nyíltan. Miskolczi Dezső egyetemi rektor szóbanforgó cikkében csak azt mondotta el, ami a mi legfelsőbb erdélyi magyar közoktatási intézményünk javára írható egy demokratikus új világban. Jóhiszeműségében nem tért ki mindarra, ami egyetemünk multjában egyetemes emberi szempontból, igenis, kifogásolható. Ezért tartottuk szükségesnek mindjárt a cikk megjelenését követően vezércikkben sürgetni az eszmei nagytakarítást iskoláinkban, így az egyetemen is. Nos, a nagyszebeni támadás eléggé elárulja, hogy ez a nagytakarítás nem várható tovább magára.

Bármennyire helyes is az erdélyi magyar egyetem nagy emberi hagyományainak felidézése, egyetemi professzorainknak szint kell már egyszer vallaniuk azokban a kényes dolgokban is, melyek az őszinte demokrata oldal védelmére nem számíthatnak s ugyanakkor a hamis demokraták magyarellenes szándékainak kész ürügyül kínálkoznak fel. Kezdjük azon, hogy Erdély egyetemének sohasem lehetett volna egyedül magyar nyelvűnek lennie... Önállóan mindig helyes volt a magyar egyetem Kolozsvárt, de mint kizárólagos legfelsőbb intézmény, joggal bántatható minden erdélyi hazafit, aki az itt élő népek egyenlőségét ke-

A szovjet haderő Budapest előtt áll

Pánik tört ki a magyar fővárosban

MOSZKVA, november 4. A szovjet tudósító iroda hadijelentéséből: Keletporoszországban a szovjetcsapatok erős német ellentámadásokat vertek vissza Goldap környékén.

Budapest irányában, a Duna—Tisza közén a Vörös Hadsereg a román hadsereg csapataival összműködésben folytatta előnyomulását és több mint 100 helységet foglaltak el, melyek közül a jelentősebbek: Örkény, Ócsa, Gyón, Alsódabas, Alsónémedi, Ujhartyán, Szalkszentmárton, Inárcskakucs, Dunavecse és a Szolnoktól délre fekvő Törzég.

Október 2-án 38 ellenséges harckocsit semmisítettek meg és 11 repülőgépet lőttek le.

A moszkvai rádió szombat reggel orosz nyelvű adásában jelentette, hogy a Vörös Hadsereg kötelékéi Domszótól északra elfoglalták Kiskunlacházát, míg a Budapest felé előretörő ék jobbszárnya Lajosmizstől északkeletre áthaladt Örkényen, elfoglalta Gyón, Sári, Alsódabas, majd tovább északkeleti és északnyugati irányban Alsónémedi és Ócsa helységeket s mintegy 15—20 kilométerre van a magyar fővárostól. A Budapest ellen három irányból megindított hadművelet a végkifejledéshez közeledik.

Moszkvai sajtójelentések szerint Budapesten leirhatatlan pánikhangulat uralkodik. A menekülésre azonban alig van mód, mert a csapatok részére biztosították a még rendelkezésre álló kevés vasúti szerelvényt, a gépkocsikat pedig a Szálasi-kormány saját céljaira lefoglalta.

A román kormány még nem teljesítette a fegyverszüneti feltételeket

A Nemzeti Demokrata Arcvonal erélyes megoldást követel a gazdasági romlás ellen

A belpolitikai válságról és a „szakértők kormányá”-ról éles hangon ír a „Scanteia”. Megállapítja, két hónapja múlt már, hogy a román nép állandóan követeli az ország politikai és gazdasági életének gyökeres megváltoztatását és az Egyesült Nemzetek oldalán az erőfeszítések fokozását a hitlerizmus elleni harcban s mindezekkel összefüggésben az összes előfeltételek megteremtését az eljövendő békeértekezletre.

A Nemzeti Demokrata Arcvonal a megteremtett közös alapnak megfelelően számtalan felhívást intézett az összes demokrata erők egyesítésére, részvételre szólítván fel a Nemzeti Parasztpártot és a Liberális Pártot is. Ezeknek a pártoknak a vezetősége azonban visszautasította a javaslatot.

reste. A magyar kizárólagosságot követte a román kizárólagosság 1919 után, amolyan fogat-fogért elv alapján. A bécsi döntés még jobban elvadtotta a helyzetet. Északon magyar, délen román egyetem jött ugyan létre, de most már a kettészakított Erdélyt jelképezte a kölcsönös kizárólagosság.

Ne keressük az Erdély-ellenes nemzeti kizárólagosságok okát egyedül a politikai körülményekben. A magyar egyetemről lévén most szó, gondoljunk csak arra a hírből Réz Mi-

Az ország jelenlegi gazdasági helyzete romlással fenyeget — folytatja a Scanteia. Sietve közeledik a tél s a városok és falvak lakossága nélkülözi az életlehetőségek legelemibb eszközeit. Az ipari termelés előtt újabb akadályok tornyosulnak, nehézségekbe ütközik a hadsereg ellátása, a szállítások sora elakadnak és a vetési munkálatokat csak igen kis mértékben hajtották végre. Ez a helyzet pedig fokozatosan súlyosbodik, amilyen mértékben késlekedik a nép részéről követelt megoldás.

Mi a megoldás módzata? A Nemzeti Demokrata Arcvonal képviselői a következő pontokat szögezték le: Az 50 katasztrális holdon felüli földbirtokok azonnali kisajátítása és a szegény, földtelen ekések között

hállyra, aki kolozsvári katedrájáról hirdette meg a fajok kíméletlen harcát s a magyar egyeduralmi törekvést. Hiszen ez a szellem még az októberi forradalomkor szerepet vállaló Apáthy Istvánt is arra bírta, hogy sértő kitéjezésekkel illesse irásaiban erdélyi román sorstársait. S nem ezek a régi hűnök elevenedtek meg, most már kimondottan hitlerista-fasiszta vonalon. Gelei József vagy Baráth Tibor professzor uraknak az utóbbi négy évben elhangzott uszításaiiban? Ne folytatjuk. Folytassuk az orsz-

A vörös hadsereg vezérkara háborus pengőt hozott forgalomba. A vörös hadsereg által kibocsátott pengő egyenlőértékű a Magyar Nemzeti Bank által kibocsátott pengővel és teljes értékű fizetési eszközként szolgál a felszabadított területeken. Mindennemű fizetés akár háborus pengővel, akár a Magyar Nemzeti Bank által kibocsátott pengővel egyformán eszközölhető. Más pénznemek is teljes érvénnyel hozhatók forgalomba, de csak az általánosan megszabott arányon. Minden ünértékes szigorúan tilos.

való szétosztása. A Nemzeti Bank és a többi nagybankok nacionalizálása. Kartellek alapján az ipar nacionalizálása. Pénzügyi reform.

Melyek a gátló erők? Az egyes pártok mögött álló nagybirtokosok, nagyiparosok és bankárok. A munkásosztály és mindazoknak részvétele nélkül azonban, akik következetesen folytatják a harcot a demokráciáért, minden kormányzati forma életképtelen. Az ország nem akar szakértő-kormányt, amelyet a kulisszák mögül mozgatnak.

A fenti megállapításokkal és állásfoglalással szoros összefüggésben van a moszkvai rádió szombat reggeli nyilatkozata, mely szerint a román kormány eddig nem teljesítette a fegyverszüneti egyezmény több pontját, ezek közül nevezetesen a németbarát elemeknek a román kormányból és a hadseregből való haladéktalan eltávolítását, valamint az Oroszországból származó gépi és más berendezések és eszközök, a többi között 3000 traktor és gazdasági gép visszajuttatását. Megállapította a Bukarestben működő szövetséges ellenőrző bizottság, hogy a fegyverszüneti egyezmény követeléseinek végrehajtásával megbízott szervek szabotálják e munkálatokat.

A szövetségesek közötti bizottság vezetőinek aláírásával szigorú hangú átirat érkezett a miniszterelnökségre, hogy azonnal intézkedjenek és az észlelt esetek a jövőben ne ismétlődjenek meg.

KIK A FELELŐSEK A MAGYAR NÉP SZENVEDÉSEIÉRT?

Kelendos utazás után, a Gestapo lopotól elől rejtőzve, érkezett hazánkolozsvára régi demokrata barátaink, Szenczei László, a beültelt budapesti Kis Újság munkatársa. Négyévi tartózkodása a magyar fővárosban járatossá tette a Horthy-rendszert világában s letelepedési bizonyára tanulással szolgálnak majd az erdélyi magyarság nagy ártásaitól számára is.

A magyarság tragédiájának első felvonása akkor kezdődött, amikor a szomszéd népek nacionalizmusától szorongatott magyar tanácsköztársaságnak I. C. Bratianu szuronyai megadták a kegyelemdíjást. A győztes román szuronyok árnyékában visszalopakodott az a hitvány feudalizmus, amelynek létét csak az évszázados német erőszak hosszabbította meg a XX. századig. De ne firtassuk sokáig a nemzetközi felelősséget, sokkal égetőbb a belső, nemzeti felelősség kérdése. A feudalizmus egy szomszéd nép szuronyainak az oltalmában tért ugyan vissza, de mindazt, amit egy negyedszázad alatt művelt, szabad akaratából cselekedte.

Soha ilyen boszorkányszombatot nem látott a világ. A világi és egyházi nagybirtok visszaült jogaiba és a magyar parasztság milliói vissza kerültek a földesuri járomba. A trianoni magyar föld több mint egyharmada egy-két ezer nagybirtokos kezén maradt. Nehogy azt higgye valaki, hogy ez az arisztokrácia Árpád apánkkal jött be az országba. A német császár magyar földdel fizette azokat a zsoldosvezéreket, akik segítettek neki a magyarság kétségbeesett szabadságharcait vérbefojtani. Azért van a „magyar” arisztokrácia soraiban annyi Wenckheim, Dégenfeld, Schönborn, Montenuovo, Windischgrätz és más hasonló. A katolikus egyház a milliós holdat jóval meghaladó földbirtokát annak köszönhet, hogy legerősebb oszlopa volt a német uralomnak és tüzzel-vassal üldözte a nemzeti jellegű protestantizmust. Ezek a labanc társadalmi erők, melyekről a haladás optimistái azt hitték, a XX. századra maguktól kivésznek, mint a társadalmi öslénytan utolsó példányai, 1920 után sohasem sejtett erőre kaptak. Soha a magyar élet nem volt annyira átítatva egy elviselhetetlen aulikus és barokk légkör bódító gözétől, mint abban az időben, amikor az utolsó Habsburg császár és király kilehelte lelkét Madeirán. Kegyetlen ironiája a sorsnak, de való igaz, még a Habsburg-restauráció is haladást képviselt volna azzal a rendszerrel szemben, melyet Ferenc József szárnysegéde és tengeranya vezetett be.

Honvédség — hazaszeretést nélkül.

Ez a sötét reakció a legszorosabb szövetségre lépett a kapitalizmussal és a hatalom minden eszközével segítette azt a munkásság elnyomásában. A szerencsétlen magyar nép nagy tömegei a legszomorúbb sorsra jutottak. Míg a rendőrség a munkásság mozgalmait kísérte árgus szemmel, addig a csendőrség a mezőgazdasági proletáriátust tartotta béklyóban és rabolta el tőle a legelembibb szervezkedés jogát is. Az elnyomott, rabságban tartott nép a sokoldalú erőszakra néma forradalommal válaszolt. S míg a népmilliók ily szomorú sorban tengődtek, a rendszer saját képére s hasonlatosságára nevelte a málékony középosztályt, tisztességes megélhetés helyett rangok és címek neveltséges játékával kápráztatva el. Még végzetesebb következményekkel járt a „honvédség” felállítására. Egy világháborús vezérkari tiszt, sváb apa és magyar anya gyermeke, aki ősei német nevét Gömbösre magyarsította, tompacsű, erőszakos rajongó, nyomta rá bélyegét erre az alakulatra. Sikertelt neki összeválogatnia és felnevelnie egy tisztikart, mely — tisztelet a kivételnek

— a szoldateszka leghitványabb tulajdonságaiból csinált erényt. Ebben a „honvédtiszti” szellemben — tisztelet ismét a kivételnek — az ellenforradalmi indulat egészen a nemzetköziség hatványára emelkedett. E tiszték nagy többsége előtt egészen elhomályosodott az önálló magyar tudat és a németek ellen vívott dicsőséges szabadságharcok emléke és mintegy az antipólusában, a németiség határtalan kiszolgálásában és imádatában jelentkezett. Könyveket lehetne írni arról, hogy ez a tiszt szoldateszka és tábornoki kar erőszakosságával, illetéktelen politikai beavatkozásaival, önálló kezdeményezéseivel micsoda mérhetetlen károkat okozott a magyar nép anyagi és erkölcsi értékállományának!

Világi és egyházi nagybirtok, kapitalizmus, szoldateszka, a „keresztény nemzeti” világrendnek ezek az oszlopai, minden korlátlan hatalmak ellenére, remegtek a forradalomtól, remegtek attól, hogy az alávett és elbódított tömegek egyszer megmozdulnak és a porbatszítják uraikat. A rossz lelkiismeret arra készítette őket, hogy a felgyülemlt népi elégtelenség számára levezető csatornákat építsenek. Kisajátították tehát a szocialista jelzőszavakat, a szocialista eszményeket és összeházasították a legelvakultabb nacionalizmus jesszavaival. Míg a demokratikus és szociális baloldal legcsekélyebb megmozdulására megjelentek a színen Töreké akasztóitai, addig a jobboldalon türetek, sőt tenyészítették a radikálizmus minden torz megnyilvánulását, abban a reményben, hogy alkalomadtán védelmiül szolgálhat az igazi radikálizmus, az igazi demokrácia ellen. Csoda-e, ha annyi jóhiszemű ember, látva a baloldal felé vezető utak teljes lezártságát, a jobboldal felől igyekezett megközelíteni a szociális igazságot? Iszonyu tévedés volt, mert a jobboldal szélesre nyitott útjai nem a szocializmushoz vezettek, hanem belevezettek az elvakult nacionalizmusba és azon túl Németország feltétel nélküli, hazaáruló kiszolgálásába.

Az erdélyi magyar nép, belefáradva a romániai sovinizmus és fasizmus sanyargatásaiba, azt remélte, hogy a bécsi döntés felszabadítja. Rettene-

tesen kellett csalódnia. A bécsi döntés csak a középosztálynak jelentett nyereséget, a nép többi osztályának során alig változtatott, vagy ha változtatott, csak rossz irányban. Az új határmegvonás a székelységet nagy nyomorba taszította, a munkásságot pedig megismertette a munkástuldozásban edzett pesti rendőrség módszereivel. Minden tisztességes erdélyi magyar ember, de különösen a földműves, a munkás és a haladó középosztálybeli utálattal és haraggal szemlélte azt a méltatlan bánásmódot, amelyben az új uralom a derék erdélyi román testvérnépet részesítette. Politikai síkon látnia kellett, hogy a vezetés ismét azoknak a kezébe kerül, akik származásuk, vagy kétes összeköttetések révén a budapesti és a bukaresti sovinizmus közötti husz éven keresztül annyi ügyességgel úralkodtak a kótéltáncot. Ezek közül az urak közül számosan olthatatlan szerelemre gyúltak Imrédy iránt és a pesti országgyűlésen résztvettek a szélsőjobboldali pártok kárhóatos cseltségében. S az erdélyi magyar nép haragra és kétségbeesésére nem ismert határt, amikor ezek az urak a márciusi erőszakos német lépés után a népszerűtlen és gyűlölt háború folytatása mellett tettek hitet!

Méltatlanul szenvedő magyar nép

Hol vannak ezek az emberek a határokon innen és túl? Elsodorta őket a rettenetes vihar, amelyet idélen kézzel maguk böcsötök szabadjára! S a borzalmas az, hogy amíg ők biztos, vagy legalább is ideig-óráig biztos menedékből nézik a politika elszabadult elemeinek játékát, addig a magyar nép tisztességes, jóhiszemű milliói minden jogi forma nélkül ki vannak szolgáltatva a háború következményeinek és kimondhatatlanul szenvednek. A méltatlanul szenvedő magyar nép milliói- nak engesztelhetetlen gyűlölete kísérje őket mindaddig, amíg el nem nyerik megérdemelt büntetésüket!

SZENCZEI LÁSZLÓ

Ady Endre:

Az Isten harsonája

**Mikor az elnyomottak, a senkik,
fajdulva, fegyverkezve jönnek,
Az Isten jön s millió árnya
Méhóbe halt erőnek és örömnök.
Fajdulva, fegyverkezve jönnek.**

**Akik erőt és örömet ölnek,
Nem lesz majd kegyelem azoknak,
Néhány ezer évig tőr az Isten,
De azután jaj a gyilkosoknak.
Nem lesz majd kegyelem azoknak.**

**Mert Isten: az élet igazsága,
Parancsa ez: mindenki éljen,
Parancsa ez: mindenki örüljön,
Parancsa ez: öröm-gyilkos féljen.
Parancsa ez: mindenki éljen.**

**Jönni fog az Isten, az ős élet
I a földön szól majd harsonája:
„Halottak, élők és eljövendő,
Im, igazságot tesztek én máma.”
I a földön szól majd harsonája.**

**Aki csak élt mások könnye árán,
Rettentős, rút véggel pusztul.
Sírban, méban, ágyékban ki zsarnok,
Döggként fog omlani csap, ostul!
Rettentős, rút véggel pusztul.**

A román sajtó hangja

A bukaresti SCANTEIA lapja:

A fasizmus, hogy hódító, kizsákmányoló és elnyomó céljait elérje, sovén fajvédő politikát üz, egymás ellen uszítja a népeket. Hitler és a nemzeti szocializmus teoretikusai ennek a politikának az alátámasztására találták ki a német faj felsőbbrendűségének az elméletét s ennek az elnök a nevében szervezték meg a zsidók, a szerbek, az oroszok lemészárlását.

Antonescu, Hitler hűséges szolgája, magáévá tette ezt az elméletet és a román népet a zsidókra, oroszokra, bulgárookra és magyarokra uszította.

Természetes lett volna, hogy Antonescu áruló rezsimjének a bukásával egyidőben ennek a káros propagandának az emléke is eltörlődjék s kezdjelel vegya a román népnek a többi együttlako nemzetiségekkel és a szomszéd népekkel való békés együttélésének a politikája.

Sajnos azonban nem így történt! Még vannak olyan körök, amelyek ugyanazt a gyűlölködő sovén politikát folytatják — a demokrácia alárcu alatti!

Ezek a körök, jól meghatározott érdekeiket követve, harcot folytatnak a magyar lakosság ellen, Hitler és Szálasi klíkjének minden bűnét és gaztettét a magyar nép vállára próbálván vetni s mivel a romániai magyar munkásoknak és parasztlaknak van egy volóban demokratikus szervezetük, mely a legsúlyosabb illegálításban a román hazafiakkal karöltve száll szembe Antonescu, Horthy és Hitler diktatúrájával — ezek a körök minden reakciós és sovén gyűlölködésüket elsősorban a MADOSz-ra okadják.

A Nemzeti Parasztpárt minapi tün- letésén, ennek a pártnak néhány vezetője a tüntetők kezébe olyan plakátokat adott, melyeken ez a felírás volt: „Le a MADOSz alá bujtatott magyar fasizmussal!”

Igy próbálják ők meg a román nép s az ország létfontosságú és égető kérdéseinek megoldását tévutra irányítani és mind a nép, mind az ország érdekeivel ellentétes, hibás irányba levezetni.

A román nép megelegette a faj- elmélet hazugságait!

Ugyanugy akar leszámolni a román nép a magyar fasisztákkal és a hitleristákkal, mint a legionárius árulókkal s a román háborús bűnösökkel is, amelyekel fedezni akarnak ezek a nemzeti parasztpárti vezetők. A román nép a MADOSz-ba szervezkedett romániai magyar munkásokkal és parasztlakal együtt fog harcolni a magyar fasiszták ellen épenugy, mint a román fasiszták ellen.

Felhívás az ideiglenes megyei bizottság tagjaihoz. Kolozsmegye jó igazgatása végett egy ideiglenes megyei bizottságot alakítunk, mely a következő tagokból áll: Vescan Teofil főispán, dr. Csögör Lajos alispán, Nagy István, Garbovan Gheorghe, Wolff István, Bojan Pavel, Balas, Iosif, dr. Sárly István, Boariu, dr. Telea Liviu, Borza Gavrilá, Cristea Vasile, Lakatos István, dr. Baliban Virgil, Chircoiasu Buzea, Blaga Emil, Giurgiu Gheorghe, Zádor Árpád, Curea L. A bizottság fentnevezett tagjait kérem, hogy jelenjenek meg az első ülésén, mely 1944 november 6-án, hétfőn 15 óra 30 perckor lesz az alispán hivatali helyiségében. Kolozsvár, 1944 november 3. T. Vescan, főispán

DIÁKLÁTOGATÓK A VASUTASMŰHELYEKBEN

A fiatal Sztálin forradalmi tüzkereztsége

Sztálin családi nevén Dzsugasvili Jozsif Visszarionovics, 1879 december 21-én, a tifliszi kormányzóságban, Gori városában született. Apja Visszarion Ivánovics Dzsugasvili, grúz nemzetiségű és parasztszármazású volt, a tifliszi kormányzóságból, Didi-Lilo faluból. Foglalkozására néz e eleinte cipész volt, később Adelnovban és Tifliszben cipőgyári munkás. Sztálin anyja — Jekaterina Georgievna Dzsugasvili — Gamba-reuli faluból, a Geladze jobbágyi parasztszaládból származott.

1888 őszén Sztálint beiratták a gori egyházi iskolába. 1894-ben elvégezte ezt az iskolát és ugyanabban az évben a tifliszi papi szeminárium tanítványa lett.

Ezekben az években Oroszországban, az ipari kapitalizmus fejlődésének és a munkásmozgalom növekedésének talaján, a marxizmus széleskörű terjedésnek indult. A pétervári „Harc” szövetség a munkásosztály felszabadítására, melyet Lenin alapított és vezetett, hatalmas lökést adott a szociáldemokrata mozgalom fejlődésének az egész országban. A munkásmozgalom hullámjai eljutottak Dél-Kaukázusba is, ahova már behatolt a kapitalizmus, ahol a nemzeti és gyarmati elnyomás igen nagy volt. Dél-Kaukázus az orosz cárizmus tipikus gyarmata volt, gazdaságilag visszamaradt agrár-ország, erős hűbéri maradványokkal, olyan ország, melyben egymással elkeveredve, különböző nyelvű területek sok nemzetiség lakott. A XIX. század utolsó negyedében Dél-Kaukázusban a kapitalizmus gyors fejlődésnek indult, rabló-módra kizsákmányolta a munkásokat és parasztokat és kiélezte a nemzeti és gyarmati elnyomást. Különösen gyorsan fejlődött a bányáipar, a kőolajtermelés és a kőolajtermékek feldolgozása, melyekben a fő pozíciókat a külföldi tőke foglalta el. „Az orosz kapitalizmus — írta Lenin — ilyenformán bevonta a Kaukázust a világ áruforgalmába, helyi sajátosságait — a régi patriarchális elzártság maradványait — kiegyengette és piacot teremtett magának gyárjai részére. Ez az ország, melyet a reform uáni periódus elején gyér népesség vagy hegyi törzsek laktak, melyek a világgazdaságtól távol, sőt a történelemtől is távol éltek, a kőolajparosok, a borkereskedők, gabona- és dohánytermelők országa lett...” A vasutal és az első gyárakkal együtt a Kaukázusban megjelent a munkásosztály is. Különös gyorsasággal fejlődött Baku, a kőolajváros, a Kaukázus nagy ipari- és munkásközpontja.

Az ipari kapitalizmus fejlődésével párhuzamosan nőtt a munkásmozgalom. A 90-es években, a Dél-Kaukázusban, a forradalmi munkát az oda száműzött orosz marxisták folytatták, ezzel megkezdődött a marxizmus terjedése. A tifliszi szeminárium akkor melegágya volt az ifjúság mindentajta felszabadító eszméinek, mind a narodnyiki-nacionalista, mind a marxista-nemzetközi eszméknek. És tele volt a legkülönbözőbb titkos tanulókörökkel. A szeminárium uralkodó jezsuita rendszer Sztálinban heves ellenállást ébresztett, tápálta és erősítette benne a forradalmi hangulatot. A 15 éves Sztálin forradalmárrá válik.

„A forradalmi mozgalomban — mondja Sztálin — 15 éves koromban kezdtem résztvenni, amikor kapcsolatba kerültem a Dél-Kaukázusban élő orosz marxisták illegális csoportjával. Ezek a csoportok nagy hatással voltak rám és felkeltették bennem az érdeklődést az illegális marxista irodalom iránt.”

1896—97-ben Sztálin a szeminárium marxista tanulókörének áll elén, 1898 augusztusában már formálisan belép az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt tifliszi szervezetébe. Sztálin a „Meszame-daszi”

csoportnak lesz tagja, az első gruziai szociáldemokrata szervezetnek.

Sztálin, Keczhoveli és Culukidze voltak a vezetői e csoport forradalmi marxista kisebbségének, melyből később a gruziai forradalmi szociáldemokrácia csirázott ki.

Sztálin sokat és kitarítva képezte magát. Tanulmányozza Marx „Tőkét”, a „Kommunista Kialtvány”-t és Marx és Engels egyéb műveit s megismerkedik Lenin munkáival. Elméleti érdeklődésének köre rendkívül széles; filozófiát, politikai gazdaságtant, történelmet, természettudományokat tanulmányoz, olvassa a szépirodalom klasszikusait. Sztálin képzett marxistává lesz. Lenin munkái már mély benyomást tettek Sztálinra. „Akárhogy is, találkoznom kell vele” — mondotta, Lenin művét olvasva. Ezt meséli egy elvtárs, aki abban az időben jól ismerte Sztálint.

Ebben az időszakban Sztálin a munkás tanulókörökben intenzív propagandamunkát folytat, résztvesz az illegális munkásgyűléseken, röpiratokat ír, sztrájkokat szervez. Ez volt a forradalmi gyakorlati munka első iskolája, melyet Sztálin Tiflisz haladó proletárjai között járt meg.

„Emlékszem — mondotta Sztálin — az 1898-as évre, amikor először veztettem egy tanulókört a vasutasműhelyek munkásai között... Ott, azoknak az elvtársaknak körében, akkor kaptam első harci forradalmi tüzkereztséget... Első tanítóim a tifliszi munkások voltak.

A szemináriumban, ahol szigorúan kutattak a „gyanusak” után, kezdték sejtetni Sztálin illegális forradalmi munkáját. 1899 május 29-én, a marxizmus propagálása miatt, kizárják Sztálint a szemináriumból. Sztálin egy darabig óra-adásból tartja fenn ma-

gát, aztán a tifliszi fizikai megfigyelő-allomáson helyezkedik el, mint megfigyelő-statisztikus, egy pillanatra sem hagyva abba forradalmi ténykedését.

Sztálin már ebben az időben a tifliszi szociáldemokrata szervezet egyik legerélyesebb és legismertebb pártmunkása. A tifliszi szervezet vezető központi szociáldemokrata csoportja az 1898—1900-as években jött létre és alakult ki... A tifliszi központi szociáldemokrata csoport hatalmas forradalmi propaganda- és szervezőmunkát végzett egy illegális szociáldemokrata pártszervezet megalakítása érdekében. Sztálin ezt a csoportot vezeti. A lenini „Harci szövetség a munkásosztály felszabadítására” volt az a mintakép, melyet a tifliszi forradalmi szociáldemokraták munkájukban törhetetlenül követtek. Maga az élet helyezte a tömeg-agitációt előtérbe, a mindennapi élet témáit tárgyaló röpiratokkal, a repülő gyűlésekkel és a cárizmus elleni politikai tüntetésekkel. A „Meszame-daszi” csoport opportunisták többsége irtózott a forradalmi módszerektől, ellenezte az önkényuralom ellen folytatott „utcai” politikai harcot, ellenségesen fogadta ezt a taktikát. Sztálin és a „Meszame-daszi” forradalmi kisebbsége elszánt és engesztelhetetlen harcot folytatnak az opportunisták ellen az új taktikáért, a politikai tömeg-agitáció taktikájáért. Tiflisz haladó munkásai lelkesen támogatják őket.

Sztálin határtalanul hitt Lenin forradalmi géniuszában és Lenin útján haladt. Sohasem tért le erről az útról és Lenin halála után bátran és biztosan folyatja Lenin ügyét.

Kivonat a moszkvai Marx-Engels-Lenin Intézet kiadásában megjelent Sztálin-életrajzból.

Az erdélyi zsidóság tragédiája

I.

A sokat szenvedett Erdély felett elviharzott eseményekből a leggyászosabbikat ragadja ki a krónikás, amikor vállalkozik az itt élő zsidóság tragédiájának feltárására. Röviddel azután, hogy a magyar demokrácia — részben föld alá kényszerített elemeinek — roppant erőfeszítései a nácizmustól való függetlenülésre meghiusultak a svábokból jött szoldateszka árulása miatt, vad erővel megindult a hitleri rendszer zsidóellenes uszító hadjárata, már porosz csizma nyomán és porosz fegyverek árnyékában.

Kossuth halálának évfordulóján kezdődött...

A gyülekezési tilalom alól csak a sportbeli találkozók mentesültek. Az arénákban a mérkőzések előtt nagy tömegek könnyes szemmel énekeltek a demokrácia nagy halottjának nótáját, miközben kint az utstíveken mar lánccsöngéstől kísérvé német harcokcsik dübörögtek. Megkezdődött a nagy szemfényvesztés, hogy — mint minden fasiszta sakkhuzásnál — eltereljék a figyelmet a leigázott területek öslakosságát fenyegető veszélytől. Megindult a gatllástalan propaganda a különböző törvényektől amugyis megszorított, minden vonalon háttérbe nyomott zsidóság ellen. Ebben a felszínes szenvedé-

lyeket kavaro politikai hadjáratban teljes mértékben ervenyrejutott a johangzasu nevekkel alcázott svab vezető réteg és népből származott, de a néptől elfordult lakájainak pangermán törekvése. Az ígéret földjét helyezték kilátásba a világmozgató erőket helytelenül mérlegelő, politikailag gyökértelen tömegeknek s puffogó, üres frázisokat sorakoztattak fel az emberiség mély érzésével szemben.

Ez a hirverés írásban, szóban s vizuálisan is a legizléstelenebb módon, vad gyűlölettel bujtogatva készítette elő minden idők egyik legemberietlenebb pogromját.

Hogyan láttuk ezt, hogyan ment végbe helyi vonatkozásban? Fajó kérdésekre kell válaszolni most, amikor Európának ezen a pontján is felszakadt a félvilágot elrutító fasiszta fekély. Megmenekült zsidó férfiak megnyilatkozásaiból, meghurcolt családok tuzásoktól mentes, higgadt beszámolóiból alakul ki a helyzetkép: Kolozsvár zsidóságának vészőluttatása. Mielőtt megkezdődnek a közelmúlt eseményeinek szomorú krónikáját, összegezzük azokat a célokat, amelyek a megmenekült zsidóság vezetőit vezérlik és rögzítsük le a legégetőbb kérdésekben elfoglalt álláspontjukat.

A zsidó élet ujjászervezői

A kolozsvári Demokratikus Zsidó Népközösség vezetőivel, Fülöp Zoltán elnökkel, valamint Neumann Sándorral és Balkányi Miklóssal beszélgettünk erről a kérdéstről. Programjuk: az összes román és magyar demokratikus erővel együtt az új rend megteremtése. A legnagyobb sérelmet a zsidó tömegek szenvedték. A most visszatérő munkaszolgálatosok lerongyolódva, éhesen jelentkeznek segítségért. Ezeknek felruházatása, élelmezése elsőrendű feladat. Az új elrendeződés gyakorlati megvalósítása óriási terhet ró a Népközösségre, mely saját erejére van utalva, mert jelenleg nem áll mögötte komoly anyagi segítség. A zsidó otthonokat szétduzták, a berendezések legnagyobb részét szétszórták, hasznavehetetlenné tették. Naponta 150—200 ügyet kell intéznie a Népközösségnek. Átmenetileg a Zsidó kórházban rendeztek be tömegszállást és népkonyhát. Ugyanott a visszatértek egészségügyi ellátásban is részesülnek. Rövidesen új gondozó nyílik meg a Papputcai Joint-helyiségben.

Megkezdtek a még található ingó vagyonok összegyűjtését, leltározását és megőrzését, valamint az ingatlanok gondnokság alá helyezését és gyümölcsöztetését a tulajdonosok visszatéréséig.

Csak a bünösöket vonjuk felelősségre

Az ellenintézkedések során a zsidóság kívánsága az, hogy részesüljenek méltó büntetésben a kiméletlen zsidóellenes akció irányítói. Büntessék meg a bujtogatókat, a feljelentőket és azokat, akik nem parancsra, hanem egyéni kezdeményezésekkel sulyosították a meghurcolt zsidóság helyzetét. Egyéni bosszu nem vezérli a zsidóságot.

A közeljövőben Kolozsvár és vidékének zsidósága küldöttséget meneszt Bukarestbe a kormányhoz. Kéri, hogy a zsidóság kártalanítását, az iparban és kereskedelemében történő új elhelyezkedésének kérdését az általános gazdasági program keretében oldják meg. A becsületesen megteremtett egzisztenciákat nem akarja megsemmisíteni, de követeli, hogy a helyi viszonyoknak megfelelően mindenütt biztosítsák a jogrend helyreállítását.

Hatékony akciót óhajt indítani a Népközösség az elhurcolt zsidók visszatérésére. Segítségül hívja a szövetségesek kormányait, járjanak el Bukarestben, hogy a román kormány követelje vissza közvetlen rádióüzenet útján is a Németországba eltoloncolt zsidókat. Megtagadás esetében rendeljen el letartóztatásokat, internálásokat a Romániában élő szász és sváb nemzetiségekkel szemben, mindaddig, míg célját el nem éri. Ennek az akciónak a támogatására felkérjük a román és magyar demokratikus erőket egyaránt — fejezték be nyilatkozatukat a Népközösség vezetői.

APRÓHIRDETÉSEK

Hirdetéseket délelőtt 8-11 óra között veszünk fel.

GUMBÉLYEGZŐK készítését vállalom Sole-féle helyiségben Jókai-u. 2. Stein. 12
 BUTORÜ ZLETNEK megfelelő helyiséget keresünk központban vagy főutcában. Butorüzlet, Teleki Pál-u. 3. szám. (Óvár). 78
 BORBÉLYSEGÉDET felvesz Szabó Pál Kossuth Lajos-utca 12. sz. 106
 JÓKARBAN levő használt főzőkályhát ve nnék. Házaspárnak vagy két férlinek butorozott szoba kiadó. Ott kosztot is adnak. Dohány-utca 13. sz. 105
 LAKATOS tanulókat felveszek, vas- és faredőnyjavítást vállalom Bányai, Tordai-ut 19, 64
 ASZTALOSOK és KÁRPITOSOK kész butorárbjait magas áron megveszem. Butorüzlet. 75
 KONYHAI asztalkemencét keresek megvételre. Cimeket a kiadóba kérem leadni. Gr. 2
 KÉRJÜK azon általunk részben ismert egyéneket, akiknél tőlünk elvitt és lakásaikban elhagyott hangszerek, alkatrészek és különösen szerszámaink találhatóak, hogy azokat visszaszolgáltassanak. szíveskedjenek. — Nyomravezetőket jutalmazunk. Dávid hangszerház Kolozsvár, Unió-utca 12. szám. 100
 IRODA és orvosi rendelő takarítását vállalom. Cim Eperjes-utca 8., földszint, ajtó 2. 104
 LAKÓTARSNÓT keresek szobakonyhás lakásba butor nélkül. Cim a kiadóban. Eperjes-utca 8. sz., földszint, ajtó 2. sz. 104
 MOSÁST, vasalást, javítást vállalom. Házakhoz is megyek. Cim Eperjes-utca 8. sz. földszint, 2. ajtó. 104
 MODERN háló, szalon és konyhabutor eladó. Cim a kiadóban. 113
 FAMEGTAKARÍTÁSÁHOZ kályhák takarítok és javítok. Papp Kálmán kályhásmester Wesselényi Miklós-utca 16. sz. 112
 JUTÁNYOS áron kosztot keres újságíró. Cimet kiadóba „Azonnal” jelígre. Gr.
 VENNÉK jókarban levő gyermekkoscsit, mély vagy kombináltat. Cim Minerva-nyomda, laposztály. Gr.
 KOMPLETT hálót és egy gyerekágyat, vagy járókát megvételre keresek. Cimeket „Gyerekágy” jelígre a kiadóba kérek. 107
 PÁNCÉL pénzszekrények és iratszékények szakszerű javítását vállalom. Szabó Gyula páncélszekrényüzeme, Eötvös-utca 34. 36
 44 EVES, volt önálló kereskedő ügynöki, raktárnoki, vagy egyéb bizalmi állást keres. „Megbízható” jelígre, cim a kiadóban. 107
 FELSZÓLJTOM Kun Jakab Vár-utca 10. alatti lakos megbizottjait, hogy a náluk elhelyezett összes értékeket hozzák el a Szentegyház-utca 10. alá. 114
 BUTOROZOTT szoba, különbejárattal, kétágyas, parkettes, fürdőszobahasználattal kiadó azonnalra. Értekezni Tordai-ut 45. 123
 NIKKELEZÉST, krómozást, csiszolást és lakatosmunkákat vállalom. Szlezjak fémpipari üzem. Deák Ferenc-utca 24. 126
 CIPÉSZMŰHELY berendezéssel bérbéadó. Cim: Monostori-ut 40. szám. 137
 BÉLYEGGYŰJTEMÉNYT és Turul albumot megveszek. Szentegyház-utca 1. II. 5. 134
 JÓKARBAN levő rekamiét megvételre keresek. Cim a kiadóban. Gr. 5
 EGY szoba, konyha, fürdőszobás lakás kiadó. Bezeredy-utca 13. 138

LEGUJABB

Döntő szakaszába ért a balkáni népek szabadságharca
Görög, jugoszláv és bolgár győzelmek

A londoni rádió szombaton összefoglaló jelentést adott az angol és szovjet szövetségesek oldalán küzdő délkelet-európai népek szabadságharcáról.

Tito tábornagy főhadiszállásának péntek esti jelentése kiemeli, hogy a németek elkeseredett próbálkozások közepette igyekeznek menekülni a Balkánról, amely régóta nyögte uralmukat. Két legutóbbi csata során 2000 német esett el. A jugoszláv csapatok teljesen megtisztították a Strumica völgyét. Cetinjénél, Montenegróban, teljesen körülvették a német erőket. Észak-Jugoszláviában a német közlekedés elleni támadások során 9 csapatszallító vonatot siklaltak ki és megöltek 900 német katonát. Zára, Split és Dubrovnik kikötők elfoglalásával a dalmát partok teljesen fel szabadultak.

Az utolsó görögországi német csapatok sietve igyekeznek a jugoszláv határ felé. Az angol kötelekek szorosan a sarkukban vannak s mindössze 8 kilométerre állnak a jugoszláv határtól.

Angol haditudósítók jelentései kiemelik, hogy a németek a visszavonulás után felgyújtották a görög falvakat. A házakból csak a négy üszkös fal maradt meg. Szalonikiból történt kivonulásuk előtt dühük a tetőpontra hágott. A város szétzúzva, romokban áll.

Az Adriai-tenger északi részén két angol romboló elsüllyesztett három német rombolót. Az egyik brit hajó sérülést szenvedett, de nem volt embervesztése. Több német matrózt mentettek ki a tengerből.

Az összefoglaló jelentés kiemeli, hogy a bolgár csapatok hőiesen küzdenek a jugoszláv egységek oldalán s Olaszországban a 8. brit hadsereg sorai között a 14. burmai hadosztály is rendkívüli bátorsággal verekedik.

Szovjettankok hatoltak be Budapest külvárosába

A londoni rádió jelentése szerint az orosz csapatok tovább özőnlöttek a magyar főváros felé és a szovjet tankok behatoltak Budapest déli külvárosába.

LONDON, november 4. (Reuter.) A londoni rádió hirmagyar-rajója szombat reggeli helyzetjelentésében kiemelte, hogy a magyarországi helyzet kulcsa ma is a magyar hadsereg és Budapest munkásságának a kezében van. Egy általános sztrájk és ugyanakkor a honvédség hátrázott fellépése még megmentheti a fővárost. Még inkább mint bármikor, hiszen az orosz hadsereg Budapest közvetlen közelében van. A Magyarországon lévő német hadsereget fenyegető veszély olyan gigászi, hogy a honvédség és a munkásság együttes erőfeszíté-

sével szemben a németek képtelenek volnának hatásosan védekezni. A vagy-vagy világos, a pillanat döntő: cselekedni most, vagy Budapest teljesen elpusztul.

Szólaljanak meg a falvak és üzemek

Harmadik hete áll a VILÁGOSSÁG az erdélyi magyar dolgozók népi egységének szolgálatában.
 Harmadik hete hirdetjük az új-építést, az ittélő népek alkotó testvériesülését és a kiméretlen szabadságharcot mindennemű fasiszta maradvány, elsősorban a saját sorainkban bujkáló magyar háborus bűnösök és nemzetiségi uszítók ellen.
 Harmadik hete igyekszünk a becsületes újságírás lehető legjobb eszközeivel bizalmat szerezni a reakcióesztendeiben hitelét veszített magyar sajtónak, hirdetés a demokratikus haladást és emberi világosságot.
 Harmadik hete segítjük elő az erdélyi magyarság békés beleilleszkedését egy új, demokratikus Románia közelébe, hittel hirdetés a román

demokratákkal való harcosszövetkezést.
 Az olvasók tizezeihez szólottunk. Most legyen az olvasók tizezeihez a szó.
 A lap felkészülten, minden technikai nehézséget kiküszöbölve várja az üzemek és falvak szószólóit: az üzemi és falusi levelezőket.
 Kérjük az üzemek és falvak magyar dolgozóit, keressék fel harcosszövetkezési irásaikkal a VILÁGOSSÁG szerkesztőségét, hogy a lapban tizezek szóljanak tizezekhez. Munkások földészekhez, földészek kisiparosokhoz, kisiparosok tisztviselőkhöz, tisztviselők megint munkásokhoz — a népi egység végtelen láncában.
 Ne a népről beszéljünk, hanem szólaljon meg maga a nép.

BUTOROZOTT szoba, fürdőszobahasználattal kiadó. Cim a kiadóhivatalban. 136
 KÜLÖNBEJÁRATU butorozott szoba kiadó. Cim a kiadóhivatalban. 136
 KICSÍ üres szoba kiadó. Cim a kiadóban. 135
 GYAKORLATTAL bíró, fiatal tisztviselő állást keres. Cimeket „Szorgalmas” jelígre a kiadóba kér. 135
 KIS Singer-géphez orsótokeket vennék. Ádám tanár, Farkas-utca 13. szám. 132
 LÉB ILLÉS Kolozsvár, Szappan-utca 1., volt Léb Fivérek-cég egyik vezetője, kereskedelmi ügynökséget létesítettem. Képviselőket vállalom. 131

FELKÉREM azokat az egyéneket, kik október 29-én délután Tordai újra elvesztették bőröndjeiket, saját érdekükben jelenkezzenek vasárnap Fogoly-utca 14. alatt. 129

ELCSERÉLNÉM 3 szobás, komfortos lakásomat kisebb lakással. Széchenyi-tér 41. 130
 JÓL számoló, jó írásu, irodai gyakorlatokkal rendelkező, fiatal tisztviselő azonnalra állást keres. Megkeresést „Pontos munkaerő” jelígre kér a kiadóba. 128
 KÖLTÖZKÖDÉSHEZ segítséget vállalom. Cim: Postakert-utca 1., korsárfonóházban. 125
 KÖLCSÖNKÖNYVTÁR részére veszünk kisebb-nagyobb könyvtárat. egyes példányokat is. Érdeklődni a kiadóban. Gr. 6
 ASZTALOSMŰHELYEMET Jókai-utca 4. alatt megnyitottam. Kérem a szíves pártfogást. Zsejki Ferenc. 142
 VILÁGOS háló- és konyhaberendezés sürgősen eladó. Magyar-utca c. l. em. 139
 KÉZZEL, VAGY GÉPPLE FŐNÖTT gyapjufonalat bármilyen mennyiségben átve. Török-kötőde. Hősök-tere 20. 140

KÜLÖNBEJÁRATU butorozott szoba kiadó. Mussolini-ut 147. 143
 ÉRTESÍTÉS. Técsi pedikűr és tyukszemvágó újra a közönség rendelkezésére áll. Főter 27. 141
 KERESSEM Bondor Anna kislányt, aki tud róla, kérem jelentse Zápolya-utca 47., Ács Ferencnek. 152
 A ZONGORATAN TÁST megkezdem. Gajzágó Anna zenekonzervertóriumi tanárnő. Cim: Mátyás király-tér 23. I. em. 127
 KÉZI kötőtruha és kabát készítését vállalom. Nagy-nőverek, Pap-utca 38. szám. 157
 BUTOROZOTT szoba, ugyanott egy kis szoba, munka ellenében kiadó. Honvéd-utca 57. 158

Gianoz és veszélytelen gázakkal írt DEÁK mernők Kolozsvár, Hittler-tér 1. Felemelet

Szerkeszti BALOGH EDGAR
 A szerkesztésért felel NAGY ISTVAN
 Szerkesztőség és kiadóhivatal: Brassai utca 7.
 Hivatalos órák 8-tól 12-ig.